

I gränslandet mellan forskning, utvärdering och praktik

Den 19-20 oktober 2004 samlades drygt 40 forskare och folkbildare till en intressant konferens på Tollare folkhögskola. Det var FBR, Mimer och Föreningen för folkbildningsforskning som stod som arrangörer. Intressanta föreläsningar varvades med samtal i smågrupper och debatter i plenum, och på tisdagskvällen fick vi njuta av barbershop framförd av Matchbox, fyra glittrande och välsjungande damer.

Forskning –utvärdering var dagens första tema.

Samtalsledare var **Bernt Gustavsson, ledamot i FBRs styrelse**, som också hälsade välkommen tillsammans med **Tollares rektor Eva Önnesjö**. Dagens första tema inleddes av **Staffan Larsson, Mimer**, och **Anne-Christine Utterström, FBR**.

Makt och tolkningsföreträde.

– Utvärdering är en modern form av maktutövning, deklarerade **Staffan Larsson** i sin inledning. Makt är ett laddat begrepp. Om man ser det ur folkbildningens synvinkel har den på grund av sin plats i civilsamhället historiskt varit fri från statens maktutövning ända tills statsbidragen gjorde denna frihet mindre påtaglig. Men folkbildningen är inget undantag. Den ska tolka ibland väldigt luddiga intentioner i de målskrivningar som finns och sedan ska utvärderare pröva om den följt intentionerna.

Han fortsatte sedan med att beskriva några problem vid utvärderingar. För det första är det hela verksamheten som utvärderas, men det är en ytterst avgränsad del av verksamheten som producerar underlaget. För det andra är underlaget ofta ytterst torftigt i förhållande till komplexiteten i verksamheten. Det finns risk för att de resonemang man för bygger på en övergeneralisering. Delen får stå för helheten och man drar för långtgående slutsatser. Den som blir utvärderad kan lätt känna vanmakt inför detta.

Ytterligare problem infinner sig i nästa steg, när utvärderingstexten når beslutsfattarna.

Dels har de nästan aldrig tid att läsa hela utvärderingen, allra minst om text och innehåll är komplicerade. När de sedan ska tolka resultatet, konkurrerar utvärderingens texter med lobbyister, som nu ser ett gyllene tillfälle att påverka i den aktuella frågan, och vad som hamnar i media.

– SUFO 2 har agerat ansvarsfullt som en bra utvärderare bör göra och inte bara byggt på beställda upphandlade studier, utan tolkat dem och satt in dem i ett större sammanhang. SUFO 2 var en mycket mer kvalificerad genomgång av folkbildningen än SUFO 1, där jag själv medverkade, avslutade Staffan sitt pass.

Om Staffan Larsson talade om problemen med utvärdering talade **Anki Utterström** om möjligheterna att göra något bra av den.

– FBR anstränger sig att vinkla utvärderingarna som ett främjandeuppdrag. Det innebär att engagera så många som möjligt, och

därmed sprida makt och tolkningsföreträde till både forskare, beställare och praktiker. Och eftersom frågan om makt och inflytande är aktuell i flera steg, gäller det att skapa deltagande i så många steg som möjligt, alltså både i fråga om innehåll, uppläggning och resultat såväl som i analys och användning. En förutsättning för delaktighet är att tid avsätts även innan projekten sätts igång.

Det mesta som FBR ska göra enligt utvärderingsplanen är kopplat till demokratifrågor, målfrågor och målgrupper. Metoderna bestämmer FBR själv över. Den aktuella planen omfattar följande:

- 2004-2005 Deltagarundersökning av studieförbundens verksamhet
- 2005 Från folkhögskola till högskola jämförelse av folkhögskolans pedagogik med högskolans mm
- 2005 Folkbildning och arbetsliv SAGA-bidraget hur man arbetar med arbetslösa
- 2005 Distans, IKT, folkbildning och vardag
- Samtal på distans
- IKT-strategier i folkbildningen
- Folkbildningens roll i regional/lokal utveckling
- Folkbildningens villkor och vardag

Utvärderingens legitimitet

– Vilka frågor vill praktikerna ha ställda och diskuterade för att bli bättre folkbildare? Vilka problem ska vi ta upp? undrade Anki Utterström.

Forskaren, beställaren och användaren har lite olika bilder av vad som är de intressanta frågeställningarna. Man behöver tid för att diskutera sig samman och förstå varandras behov beträffande teori, metodik, användbarhet, uppdragsforskning och relevans. SUFO 2 har getts denna tid att diskutera. Det är värdefullt och önskvärt att resultaten kommer till användning och diskuteras för att främja, förbättra och utveckla.

I gränslandet mellan forskning, utvärdering och praktik

Så var det dags för dagens andra tema, och de som ansvarade för det var **Ove Karlsson, Mälardalens högskola, och Lena Lindgren, utvärderingsforskare på Förvaltningshögskolan i Göteborg.**

– Vad är det som skiljer forskning, utvärdering och uppföljning? var den fråga som Ove Karlsson och Lena Lindgren ställde och besvarade i detta avsnitt.

Lena Lindgren inledde med att definiera begreppen ”vetenskaplighet” och ”utvärdering”. Kvalitet i vetenskapliga arbeten innebär att forskningen ska ge ny kunskap och vara tillgänglig för andra. Den ska dessutom bygga på tidigare forskning, vara systematiskt genomförd och redovisad och genomsyras av en skeptisk hållning utan förutfattade meningar. För begreppet utvärdering finns flera definitioner, men en utvärdering ska i princip vara en noggrann efterhandsbedömning av genomförande, prestationer och utfall av det man utvärderar, gentemot vissa relevanta kriterier och med metoder från social forskning.

Ove Karlsson delgav oss sedan följande klagörande översikt.

	<i>Forskning</i>	<i>Utvärdering</i>	<i>Uppföljning</i>
<i>Vad undersöks</i>	Ett forskningsproblem	Utvärderingsfrågor	Fortlöpande aktiviteter
<i>Bestäms av vem</i>	Formuleras av forskaren	Formuleras av uppdragsgivaren	Beslut enligt lag, riktlinjer, rutiner
<i>Studiens syfte</i>	Uppnå generaliserbar kunskap	Ange värdet, för att bedöma en verksamhet	Kontrollera och informera om pågående verksamhet
<i>Aktualiseras när?</i>	Tillfälligheter	När systematisk bedömning krävs	Fortlöpande för att följa utvecklingen
<i>Studiens längd</i>	Bestäms av forskaren	Avtalad tid för uppdraget	Så länge verksamheten pågår
<i>Metoder</i>	Vedertagna forskningsmetoder	Vedertagna forskningsmetoder	Inbyggda rutiner och kontrollsystem i organisationen

En annan viktig skiljelinje går mellan forskning och politik. Och där står utvärdering med benen i båda dessa rationaliteter. Den synliggör båda världarna.

	<i>Forskning</i>	<i>Politik</i>
<i>Mål</i>	Söka sanning	Söka lösningar
<i>Villkor</i>	Handla på välgrundad teori och empati	Handla utifrån övertygelse och ideologi
<i>Metod</i>	Systematisk undersökning och prövning	Besluta på bästa tillgängliga underlag nu
<i>Etik</i>	Öppenhet om underlag, metoder	Sekretess, politiskt taktiska avvägningar för vad som bör presenteras
<i>Resultat</i>	Visa både positiva och negativa resultat. Kritiskt ganska även egna antaganden	Visa vad man har lyckats med- att visa resultat och att övertyga

Staffan Larsson hade redan tidigare i programmet tagit upp vissa problem vid utvärdering. Nu kom Ove och Lena med ytterligare exempel. Ett övergripande problem är i vilket förhållande man som utvärderare står till den verksamhet man utvärderar. Man ska inte stå för nära – man ska kunna lite om fältet, men inte vara en del av det. Argument som talar för extern utvärdering är att man då kan förvänta sig mer objektivitet och professionalism och möjlighet till större spridning av resultatet.

Ett problem alldeles i början av utvärderingsprocessen är att utvärderaren har tolkningsföreträde när det gäller att beskriva förförståelse och bakgrundsantaganden

Sedan måste man på grund av att både tiden och resurserna är knappa avgränsa vad som ska utvärderas. Extra besvärligt blir det om beställaren är luddig i sina formuleringar.

- Hur ska man kunna kommunicera resultatet av forskning och utvärdering? frågade Lena och Ove. Faktum är att det inte är många som läser rapporter. Ofta är en rapport instrumentell – man har ett antal förslag men de genomförs inte alltid. Men rapporten kan ha en del idéer, som används. Så använd ett brett perspektiv när ni diskuterar användning av utvärdering! var deras slutord.

Till sist en liten lathund för utvärderare i sex moment.

- 1: Beskriv objektet – evaluanden
- 2: Fokusera vilka aspekter av evaluanden som ska värderas genom avgränsning av frågor
- 3: Definiera kriterier för värdering av resultat
- 4: Ta ställning till vilka data som behöver samlas in för att besvara frågor och dra slutsatser om resultat
- 5: Genomför utvärderingen
- 6: Kommunicera resultatet

Röster och reflektioner i plenum

Forskningens bristande intresse för praktikernas aktuella problem och behov blev huvudtemat i debatten. Även SUFO 2 fick del av denna kritik.

- Det finns ingen kritisk folkbildningsforskning, sade **Gunnar Sundgren, Lärarhögskolan i Stockholm**. Man satsar t.ex. oerhörda belopp på IT, en ny pedagogik, metod och teknologi och man hör bara positiva röster om det – det har inte belysts alls på ett kritiskt sätt. Men värre är att frågorna inte är ställda från fältets stora aktuella problem och behov, fortsatte han. Då skulle man i stället utforska folkbildningens marknadisering och institutionalisering. Varför är det så tyst om det? SUFO 2 är en besvikelse i det fallet. Den har i stället varit ett led i en massiv hyllningskör till folkbildningens förträfflighet. Jag saknar brukarna på bottenplanet, deras röst hörs inte, sade Gunnar Sundgren och tillade att delrapporterna i SUFO 2 var revisionistiska och delvis motsägelsefulla, men det låtsades inte huvudbetänkandet om.
- Man kan inte genomföra forskning och utvärdering samtidigt. Folkhögskolan är i en akut situation. Forskningen borde ägna sig mer åt den, sade **Stina Sundberg, RIO**, som var mycket kritisk till SUFO 2. Hon påminde också om att ingen utvärderat eller forskat om den situation som uppstått i Göteborg, där hela vuxenutbildningen utsatts för upphandling med radikala förändringar som resultat.
- SUFO 2 är en bra utredning i det att den inte är så fragmentarisk som många andra utredningar utan skapar en mer komplett bild av verksamheten, tyckte **Staffan Larsson**.
- Ingen folkhögskola kan gå runt på kärnverksamheten, upplyste **Jan-Inge Bengtsson, Nyköpings folkhögskola**. Det belyses inte alls i SUFO 2, konsekvenserna tas inte upp. Forskarna ockuperar arenan och gör praktikerna chanslösa. I verkligheten kan forskningen inte vara en spjutspets, men det kan praktikerna. SUFO 2 har inte heller belyst det som titeln lovar ”Folkhögskolan i en brytningstid”. Det är också lågt engagemang för utredningen, och högst 10 procent av folkhögskollärarna har läst den.
- Det är hög tid att utforska folkbildningens villkor, och lyfta fram problemen i dagens verklighet, sade **Maicen Ekman, Folkbildningsförbundet**. Vi behöver mer resurser. En känsla av uppgivenhet finns hos många praktiker. Forskare och praktiker behöver hitta frågor som ger energi och kraft.

Flera deltagare instämde, bl a **Peter Wärner, ABF, och Lena Lindgren** som båda efterlyste utvärdering också av den verksamhet inom folkbildningen som har andra finansierare än stat och landsting idag.

Gerhard Holmgren, Lidingö folkhögskola, efterlyste den fria forskningen och tyckte att allt verkade vara beställt av andra än de som arbetar på fältet. **Carl Holmberg, CFL**, höll med om att makten ligger hos den som ställer frågeställningarna. Och Lena Lindgren intygade att en forskares liv består av undervisning och att skaffa fram forskningspengar. **Britten Månsson-Wallin, FBR**, upplyste om att FBRs uppgift är utvärdering, inte forskning, men höll med om att det är torftigt att både FBRs utvärderingar och SUFO 2 är relaterade till statsbidraget. Hon uppmanade till engagemang i Forskningspropositionen.

Ann-Marie Laginder, Mimer, tog upp problemet med att man värnar om sin existens när man blir utvärderad. Det blir inte samma öppenhet om forskningsresultatet ska gå vidare till regeringen. Och Ove Karlsson menade att självvärdering inte ska missbrukas så att självvärderingen skickas uppåt i hierarkin. Folkbildningen skulle visa att man har ett annat sätt att se på kunskap, och inte värdera gentemot uppsatta kriterier.

- Men vems ögon ger legitimitet, forskarnas eller folkbildarnas? undrade Ann-Marie, som menade att vi måste närma oss det politiska samhället. Det finns pengar på Vetenskapsrådet men det kommer in få ansökningar. Det borde vi stimulera på något sätt. Det borde finnas en möjlighet för forskare att få pengar från FBR för att formulera ansökningar. Det handlar om att värna om den politiska människan.

Dagens samtalsledare **Bernt Gustavsson** höll med om att det är ett stort glapp mellan forskningsnivån, policynivån och nivån där människor arbetar. Han menade att det måste vara fullt möjligt att flytta fokus i utvärderingen från folkbildningens innebörder till folkbildningens villkor.

Olika perspektiv på folkbildningen och dess roll kom också upp i debatten.

- Skilj folkbildningen som fält, relaterat till FBR, Mimer och FFFF, och folkbildning som perspektiv, relaterat till ideologi, tyckte **Gerhard Holmgren, Lidingö folkhögskola**. Fråga vad det finns för idé för den här verksamheten i stället för att diskutera institutionen, formerna och praktiken. Det är viktigare att fråga: Står folkbildningen för ett perspektiv som lyfter fram förändring och utveckling?

Också **Ove Karlsson** efterlyste ett värderingsperspektiv. Folkbildning låter gammalmodigt, som män i rutiga skjortor med hängslen och Folksamportfölj, sade han. Varför pratar vi inte mer om arbetet i förorterna med ungdomarna? Och **Kerstin Mustel, Föreningen för folkbildningsforskning**, påpekade att det pågår mycket engagerade aktiviteter inom folkbildningen, utbildning för arbetslösa, insatser för folkhälsan, lokalt utvecklingsarbete och främjande av hållbar utveckling.

- Folkbildningen hade förr i tiden ett uppdrag att utbilda ledare för folkrörelserna. Hur är det idag? De lågutbildade och andra svaga grupper borde vara folket, som folkbildningen sysslar med, sade **Lena Lindgren**. På detta genmälde **Berit Larsson, Kvinnofolkhögskolan**, att folkhögskolan inte behöver utbilda politiska ledare längre, men väl politiska människor.
- Är målsättningen för folkbildningen att rehabilitera marginaliserade grupper eller att omvandla deras situation till att engagera sig i samhället? frågade **Henrik Nordvall, Mimer**.

Det blir helt olika utgångspunkt för utvärdering. Fråga i stället om det här genererar ett nytt politiskt ledarskap. Ett ledarskap som skulle kunna ge förslag till att förändra situationen för de marginaliserade grupperna.

- Det är självklart att folkhögskolan arbetar både med ledarskapsutveckling och med marginaliserade grupper, sade **Eva Önnesjö**. Men man kanske också borde göra en ideologisk värdering om vi gör rätt saker inom folkbildningen. Detta understöddes starkt av **Anna-Carin Bylund, FBR**, som också menade att Folkbildningens framsyn skulle få styra i framtiden.
- Man gör vad man vet att man blir utvärderad på , påpekade **Ove Karlsson**. Det sker en ”styrning med svansen”, och det är ett oerhört starkt styrsystem.

Forskning – utvärdering – praktik.

Andra dagen ägnades åt temat *Forskning – utvärdering – praktik*.

Gränslandet mellan utvärdering och forskning är alltid en komplicerad historia, menade dagens samtalsledare, **Jan Byström, Föreningen för folkbildningsforskning**, när han sammanfattade föregående dag i en morgonbetraktelse. Utvärdering kan leda till oro, osäkerhet, anpassning och en känsla av vanmakt, men också till en upplevelse av legitimitet och självförtroende. Utvärdering är en tärning med många sidor. Sitter makten i analysen och tolkningen av utvärderingarna? Hur används resultaten, frågade han, och gav oss ett citat ”Skillnaden mellan en lös förmodan och en prognos lär vara att den sistnämnda framkastas av akademiskt bildade personer.”

Han graderade sedan olika former av vetande: Erfarenheter, iakttagelser och upplevelser ger oss åsikter. Utvärderingar, undersökningar och utredningar ger oss insikter. Teorier, modeller och forskning ger oss bevis. Vetenskap skapar vetande. Men det finns många sorters forskare. Barfotaforskare, inifrånforskare, uppdragsforskare, utvärderingsforskare, fria grundforskare. Forskningen har inte sysslat särskilt länge med folkbildning. Jan Byström skrev själv den första avhandlingen om folkbildningspedagogik 1977.

FBR har inte pengar att dela ut till fri forskning utan bara till uppdragsforskning, slutade han och gav oss några frågor och påståenden att begrunda:
 Utvärdering och forskning kan man inte göra samtidigt – men det gör vi ju?
 Utvärderingen är alltid torftigare än verkligheten.
 Med utvärdering styr man med svansen.
 Forskarens dilemma – att inte vara för nära men inte heller för långt ifrån.
 Värderingsfria utvärderingar, finns dom?
 Känner forskningen inte till vad som händer?

Fältet som empiri var dagens första tema.

Inledare var **Thomas Tydén, Dalarnas forskningsråd, och Ann-Marie Laginder, Mimer**.

Ann-Marie Laginder inledde med att berätta om rapporten *Cirkelsamhället*, som hon själv bidragit till att få fram tillsammans med Eva Andersson, Gunnar Sundgren och Staffan Larsson inom SUFO I.

- Cirkelsamhället var ett led i en utvärdering men ändå självständig forskning. Utgångspunkten var den verksamhet som pågick i Nyköping, Norberg och Gunnared (Göteborg) och vad den betydde ur lokalsamhällets perspektiv. Man utgick från att det fanns en betydelse men ville veta på vilket sätt, och vad som skulle hända om folkbildningen inte fanns.

Praktiker fanns i referensgruppen, bland informanter, samtalspartner, kontaktpersoner, intervjupersoner och bland forskarna själva. Viktigast var att hitta intervjupersonerna. Inte svaren "Så här var det" utan man sökte deras självförståelse. Resultat blev sex porträtt som blev accepterade av föremålen själva, vilka alltså inte var anonyma. Viktigt var också att nya frågor dök upp under arbetets gång.

Thomas Tydén inledde sitt pass med några tankvärda ord:

- Varför används inte forskningsresultat? Kanske för att det är för svårt. Det handlar om maktfrågor, ekonomi, tid, osv. Men det är också förmätet av forskare att tro att just deras kunskap är intressant att använda för fältet. Folk hittar kunskap på annat håll. Frågan är fel ställd. Istället bör man hitta beröringspunkter och arenor för möten mellan vetenskap och praktiker och utväxla erfarenheter och kunskap och lära av varandra. Forskarna bör ha respekt för sin egen kunskap och ödmjukhet inför att andra

har viktig kunskap också, kanske annorlunda men värdefull. Formell kompetens är t.ex. inte det samma som utnyttjad kompetens eller efterfrågad kompetens.

Thomas tog några exempel från sin egen erfarenhet:

- Om man frågar läkare vilken vidareutbildning de behöver är det inte alltid de vet vare sig vad de gör eller vad de behöver. Det mesta de gör är att samtala, men de efterfrågar i regel inte utbildning i kommunikation.

En grupp hälsovårdsinspektörer tillfrågades också om de utnyttjade vetenskaplig forskning inom sitt arbetsområde. De flesta hade dåligt samvete och önskade sig mer tid för läsning och tillgång till databaser. Men det visade sig att de som bäst klarade sin uppgift var erfarna inspektörer med expertis i någon fråga men med ett stort kontaktnät till andra experter i olika andra frågor.

En orsak till att man inte använder forskningsresultat är ekonomin.

Radonforskningens resultat används bara i den mån kommunerna har råd till det. Relevans och legitimitet är det perspektiv som en aktiv inspektör vill ha. Han

söker kunskap hos duktiga kolleger. Om det är nya forskningsresultat struntar han i. Han vill ha svar på sina frågor.

En bra grund för lärande är reflexioner, fortsatte Thomas, t.ex. gruppintervjuer för att söka gemensamma lösningar. En australiensisk metod att utveckla lärandet bestod i att lärarna samlades under en veckotimme för att utröna vad som gått bra i undervisningen, inte vad som strulat. Det gav positiv förstärkning och rädslan för att bli sedd försvann.

Tyvärr drabbas många av socialisations-paradoxen, menade han Vi skapar en gemensam värdegrund och övertar framgångsrika modeller, fast dessa kanske ej passar just oss. Vi är ju alla olika. En gemensam mytologi kan skapa så starka värderingar att vi ej ser verkligheten. Det skedde med amerikanerna i slaget vid Grisbukten. De såg varken Castros folkliga stöd eller hans vapenstyrka, ty det passade ej in i mytbilden om kommunismen. Därför förlorade de slaget.

En viktig fråga är alltså: Hur skapar vi öppenhet inom organisationen? Vi bör fråga: Vad tror ni att man inte får säga på den här arbetsplatsen? Metoderna är dock inte allena saliggörande för ett resultat varken i terapi eller undervisning. Läkarens/lärarens personlighet och patientens/elevens förväntningar kan betyda mera.

I samtalet efteråt påpekade **Lena Lindgren** att vi i utbildningssammanhang bör tala mer om vardagen och praktiken än om historien. Tillsammans kan vi finna vad eleverna behöver.

Gösta Vestlund påpekade att detta liknade den gamla majevtiken, förlösningkonsten: att få folk att tänka själv.

Forskning – utvärdering – praktik

Det avslutande temat var *Forskning – utvärdering – praktik* med SUFO 2 som exempel:

De som ansvarade för det var **Anders Ekman, huvudsekreterare i SUFO, Alvar Svensson, biträdande sekreterare och Annelie Andersén, Mälardalens högskola.**

Anders Ekman inledde med att berätta om SUFO 2 och dess start. För honom var det ett perspektivbyte. Staten, inte Folkbildningsrådet, hade beställt utredningen. Departementet hade en god kommittéservice med bl. a. en två dagars metodikutbildning. Gerd Engman, landshövding i Örebro, var ordförande. Direktiven löd i ett nötskal: Gör folkbildningen vad staten tänkt sig? Men de var mycket omfattande.

Utredarna fick själva plocka fram forskningsobjekt. De bestämde sig för att inte göra om det som redan gjorts av SUFO 1 och av FBR. Anders åkte runt och pratade med fältet och frågade efter idéer om vad som behövde belysas, tips om forskare osv. En mix av unga och äldre forskare engagerades. Fältet blev sedan utsatt för djupintervjuer av forskarna. Dessa fick sedan själva göra sina

projektplaner och de fick ocensurerade stå för sina rapporter. Men rapporterna fick användas fritt i utredarnas analys.

En forskar- och referensgrupp med olika intressenter tillsattes alltså. Denna expertgrupp påverkade starkt slutresultatet. Finansieringen var på 8 miljoner kronor. Hälften gick till fasta kostnader – hyra av två arbetsrum, sekretariat, en rådgivande expertgrupps möten och resor. Hälften gick till 5 stora forskningsprojekt och några mindre beskrivande uppdrag. De fick 1 år på sig. Det gav inte tid för omfattande forskning utan mera till utsnitt ur verkligheten. Förhoppningsvis har utredarna inte övergeneraliserat, sade Anders..

Alvar Svensson påpekade att forskning och utvärdering ändå inte är helt från varandra avgränsade områden. De har stora likheter. Beställt material var i hög grad fri forskning trots vissa avgränsningar i uppdraget. Slutsatserna var utredarnas och utvärderarnas.

Mottagare av utredningen är alltså regeringen men också folkbildningsvärlden, som fått en chans att spegla sig själv.

Annelie Andersén berättade om att vara ung, kvinnlig, oerfaren forskare med nya ögon men utan kunskap om folkbildning. Och vidare om de mest kontroversiella undersökningarna. Per Hartmans om lokaler, former och metoder, som ej stämmer med folkbildningens mål, Lisbeth Erikssons om invandrares bristande integration på folkhögskolan och sin egen om folkhögskolans särart. Hon hade fått stor frihet att utforma sitt projekt, menade hon.

Enligt 1998 års folkbildningsproposition ska folkbildningen själv ta ansvar för att all utbildning som anordnas med statsbidrag präglas av folkbildningens kännetecken. Men hur har marknadskrafterna påverkat detta? I direktiven till SUFO 2 stod bl.a. att ”utvärderingen bör belysa om och i så fall på vilket sätt den externt finansierade verksamheten påverkat den ideologiska kärnan inom folkbildningen i dess strävan att vara opåverkad av kommersiella intressen.”

Annelie deklarerade att talet om folkbildningens särart var som kejsarens nya kläder. Vi måste först ha särarten klart definierad innan vi kunde tala om hur den påverkats av uppdragsutbildningen. Därför hade hon valt att avgränsa uppdraget till följande målsättning: ”Hur konstrueras särarten, dess eventuella karaktär och existens, i talet om särart i folkbildningens egna tidskrifter”.

Diskussionen i plenum fortsatte gårdagens diskussioner om forskarnas bristande förståelse för fältets behov.

– Vad är egentligen orsaken till att direktiven inte följdes på denna punkt, frågade **Eva Önnesjö** apropå Annelie Anderséns föredragning. Hon önskade en undersökning om hur marknadskrafterna genom uppdragsverksamheten påverkat folkbildning och folkhögskola. Anders Ekman försvarade sig med att forskarna fritt fick sätta fokus på sina projekt och att han på sina resor till fältet fått svaret att uppdragsutbildning inte var något problem för den ideologiska inriktningen.

Berit Larsson, Kvinnofolkhögskolan, höll med Eva och undrade varför man inte i marknadsiseringsfrågan vänt sig till exempelvis Handelshögskolan i stället för att låta folkbildningsforskare ägna sig åt särarten.

- Jag är mycket kritiskt till att SUFO inte gett några förslag beträffande folkbildningens dåliga ekonomi förutom påståendet att rektorerna är dåliga ekonomer, sade **Stina Sundberg**. Hon menade dessutom att Hartmanns slutsats att ingen demokrati existerade i folkhögskolan var felaktig: ”Forskning är bra men SUFO:s utvärdering är dålig”. Invandrarfolkhögskolorna är så många fler än Lisbeth Erikssons lilla utsnitt belyser, menade hon och fick svaret att ”vi generaliserar inte utan pekar bara på problemen”.
- Ni har ställt frågorna om folkhögskolan som en som skär i ett äpple utan att träffa kärnhuset. Ni har ställt fel frågor. Konsekvenserna har tyvärr blivit politiskt sprängstoff, sade **Gösta Vestlund, Föreningen för folkbildningsforskning**, Han efterlyste en mera precis undersökning av folkhögskolans särart.

Lena Lindgren undrade vem som tar ansvar för att SUFO 2:s rapport inte rinner ut i sanden. Vart tar utredningen vägen, förutom att den ev. kan ge upphov till en proposition? Kommunalpolitiker borde ha krav på sig att använda resultaten.

Anders Ekman medgav nu att Stina hade rätt i sin kritik. Hartmanns och Erikssons forskningar har så smalt underlag att inga generella slutsatser kan dras. Beträffande ekonomiska slutsatser menade han att det inte var utredningens sak att dra sådana. Kapitel 10 i utredningen vänder sig till politikerna men tidigare kapitel har all folkbildningens markpersonal som mottagare.

Björn Höjer efterlyste en studieplan till SUFO 2 genom Folkbildningsförbundets försorg till glädje för ledare och lärare inom studieförbund och folkhögskola.

I det sista grupparbetet klagade många över att studieförbundens mål mera handlade om att öka marknadsandelarna än att diskutera avståndet mellan ideologin och den krassa verkligheten. Man saknade också initiativ till ett lokalt samarbete om de ideologiska frågorna.

Tankar efter konferensen

En bra konferens ska ge både inspiration, arbete och underhållning. Det gjorde den här konferensen. Forskarna gav sin vetenskapliga syn på forskning och utvärdering och debatten klargjorde i hög grad maktförhållanden och problemen med tolkningsföreträde på vad forskning och utvärdering egentligen ska handla om. Vi fick en närmare inblick i hur SUFO arbetat och tänkt i sin utredning och också om hur FBR arbetar med utvärdering. Folkbildarna kunde fritt ge utlopp för sin kritik både av SUFO 2 och mer allmänt angående forskarnas brist på intresse för de akuta problem som folkbildningen står inför. Konferensdeltagarna var rörande eniga om att man ville ha ett svar på marknadsiseringens inverkan på folkbildningen och att man kände sig lurad på det av SUFO och andra forskare. Men det fanns också åsikter om behovet av en perspektivförskjutning mot ett

större intresse för folkbildningens ideologi och forskning om vi gör rätt saker inom folkbildningen. Kanske kan konferensen betyda något för att forskarna lyssnar mera på fältet inför framtida forskning och också för att folkbildarna tar sig utrymme att göra en självvärdering i dessa frågor. Konferensen gav också en vink om vikten att folkbildare på fältet är aktiva där det är möjligt att påverka forskning och utbildning, eftersom besluten om forskning och utvärdering ofta ligger på det politiska planet.

För dokumentationen stod Kerstin Mustel och Björn Höijer, Föreningen för folkbildningsforskning.